

Integriteta pri raziskovanju v času koronavirusa

Kako je koronavirus spremenil življenje dijakov, študentov in učiteljev?

■ **Roman Globokar**, izr. prof. dr., predstojnik katedre za moralno teologijo na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani*, raziskovalec v mednarodnih projektih s področja šolstva in vzgoje, član *Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko in Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje*.

Pandemija koronavirusa je popolnoma spremenila naša življenja. Vse je postalo drugačno: delovni procesi, družinsko življenje, transport, zdravstvena oskrba, mednarodna trgovina, globalne povezave, odnos do naravnega okolja ... Pred novimi izzivi se je znašel tudi izobraževalni proces, ki je v zadnjem letu potekal večinoma preko spleta.

Raziskava

V tem času imajo učenci, dijaki in študentje še več pisnih nalog, pri katerih uporabljajo različne vire, zato sem želel preveriti, ali je sedanja kriza pri njih spodbudila kakšno dodatno razmišljanje glede integritete pri raziskovanju (vprašanje plagiatstva, spoštovanja intelektualne lastnine, navajanja nepreverjenih podatkov ipd.). V okviru EU-projekta *Integrity*, pri katerem sodeluje tudi *Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani*, namreč razvijamo učna gradiva za dijake in študente, ki spodbujajo in krepijo integriteto na področju raziskovanja. V času med 25. in 30. marcem 2020 sem izvedel anketo, v kateri je sodelovalo 199 dijakov, 78 študentov in 55 srednješolskih in univerzitetnih učiteljev (Globokar, 2020).

Spremembe v načinu študija in poučevanja

Velika večina se strinja, da je širjenje koronavirusa spremenilo njihov način poučevanja in študija. Pri tem ni bistvene razlike med različnimi skupinami udeležencev:

67 % vseh je prepričan, da je trenutna pandemija v določeni meri oz. deloma omejila njihov študij; 15 % jih meni, da je njihov študij povsem ali močno omejen, medtem ko kar 11 % vseh udeležencev odgovarja, da se v trenutnem stanju čutijo spodbujene za študij. Zanimivo je, da je kar 16 % učiteljev odgovorilo, da so trenutne razmere spodbuda za njihovo inovativnost. V komentarjih so tako dijaki kot študentje poudarjali, da sedaj za učni proces porabijo več časa, da se osebno bolj poglobijo v snov, pogrešajo pa razlago učiteljev v živo, dostopnost do knjižnic in družbo sošolcev. Mnogi študentje so zaradi nastalih razmer predhodno začeli s pripravo diplomskih oz. magistrskih nalog. Učitelji največjo omejitev vidijo v tem, da ni mogoče izvesti praktičnih vaj z dijaki oz. študenti.

Priložnost za plagiatorstvo?

Zanimalo me je, ali so se anketiranci v času pandemije koronavirusa znašli pred dilemo plagiatorstva pri opravljanju svojih študijskih obveznosti. 90 oseb oz. 27 % vseh udeležencev je priznalo dilemo, da bi

prevedli, predelali in povzeli del besedila, ki so ga našli na spletu, in ga predstavili kot svoje delo (od tega je bilo 74 dijakov, 13 študentov in 3 učitelji). 41 oseb oz. 12 % vseh je priznalo, da so razmišljali, da bi skrajšali in preoblikovali besedilo drugega avtorja in ga predstavili kot svoje delo (34 dijakov in 7 študentov). O kopiranju dela besedila drugih avtorjev brez ustreznega navajanja virov jih je razmišljalo 7 (6 dijakov in 1 učitelj). 24 jih je razmišljalo, da bi navedli samo del besedila, ostalo pa predstavili kot svoje delo (21 dijakov in 3 študentje). 33 jih je razmišljalo, da bi svoje naloge poverili komu drugemu (staršem, prijateljem, sodelavcem ...) in rezultate prikazali kot svoje delo (28 dijakov in 5 študentov). Skoraj polovica vseh vprašanih (150 oseb) pa je zatrdila, da o takih dilemah v zadnjem času ni razmišljala. Nekaj študentov in učiteljev je priznalo, da so se znašli pred izzivom, da bi 'reciklirali' svoje stare naloge in raziskave.

Poznavanje etičnih pravil

Glede poznavanja etičnih pravil na področju raziskovanja in uporabe virov (plagiatstvo, citiranje, pripisovanje avtorstva) je dobra polovica vseh udeležencev (54 %) prepričana, da ustrezno pozna pravila, 39 % jih meni, da jih deloma pozna, 5 % pa trdi, da pravil ne pozna dobro.

Med tistimi, ki so ocenili, da ustrezno poznajo pravila, je najmanjši delež dijakov (43 %), največji pa pričakovano učiteljev (78 %). Tiste, ki so zase trdili, da poznajo ali vsaj deloma poznajo pravila integritete pri raziskovanju, sem nato vprašal, v kolikšni meri se jih držijo. Dosledno pravila upošteva 36 % vprašanih, v glavnem pa še

52 % vprašanih, 5 % se jih ravna v skladu s svojimi potrebami v dani situaciji. Dosledno pravila upošteva 28 % dijakov, 50 % študentov in 45 % učiteljev. Dve tretjini udeležencev se je o pravih integritete pri raziskovanju (*rules of conduct for Research Integrity*) poučilo v šoli oz. na univerzi v okviru rednih predavanj, zgolj 4 % v okviru posebnega predmeta oz. tečaja (4 osebe v srednji šoli, 1 študent, 9 učiteljev), 16 % se jih je o tem poučilo na spletu, 6 % nikjer, 8 % pa jih je navedlo druge vire (družina, mentorji nalog, publikacije univerze, kolegi ...).

Samoocena glede integritete

V nadaljevanju me je zanimala samoocena njihove integritete pri raziskovanju in ocena integritete njihovih kolegov. Podobno kot druge študije (Yamamoto in Ananou, 2015) je tudi naša anketa potrdila, da udeleženci mnogo bolj kritično presojajo svoje kolege kot sebe. Zase je le peščica trdila, da še kar pogosto (2 %) in zelo pogosto (1 %) nedovoljeno kopira besedila drugih, da še kar pogosto (8 %) ali zelo pogosto (6 %) povzema besedila drugih brez navedbe virov, da še kar pogosto (7 %) ali zelo pogosto (2 %) prevaja in povzema besedila drugih, ne da bi jih ustrezno navedla, in da še kar pogosto (5 %) ali zelo pogosto (1 %) prejema nedovoljeno pomoč drugih pri svojem delu. Ko so ocenjevali svoje sošolce in kolege, pa so bili dosti bolj kritični: 25 % vseh udeležencev se strinja ali zelo strinja, da njihovi sošolci in kolegi pogosto kopirajo s spleta;

32 % se jih strinja ali zelo strinja, da sošolci oz. kolegi pogosto povzemajo besedila drugih, ne da bi jih ustrezno navedli; 30 % se jih strinja ali zelo strinja, da sošolci oz. kolegi pogosto prevajajo besedila s spleta ali drugih virov in tega ne navedejo ustrezno; 35 % udeležencev pa ocenjuje, da njihovi sošolci oz. kolegi pri svojih nalogah prejema nedovoljeno pomoč drugih in nato rezultate predstavijo kot svoje delo. Pri vseh skupinah udeležencev je zaznati veliko razliko med samooceno in oceno drugih, so pa tako do sebe kot do drugih najbolj kritični dijaki, najboljšo oceno sebi in svojim kolegom pa so dali učitelji. 7 % vseh vprašanih je priznalo, da so bili pri neustreznem ravnanju (npr. plagiatorstvu) odkriti s strani učiteljev.

Zavedanje o etičnih načelih

Da bi morali biti na področju raziskovanja bolj pozorni na etična načela, meni 44 % vseh vprašanih, 43 % jih je glede tega vprašanja neopredeljenih, 13 % pa je na to vprašanje odgovorilo negativno. Medtem ko se je glede upoštevanja etičnih načel pri raziskovanju pozitivno izreklo 75 % učiteljev, je delež pri študentih 45 %, pri dijakih pa le 35 %. Večina dijakov (51 %) je neopredeljenih. Zelo zanimiva so pojasnila v odgovorih, ki so jih pripisali udeleženci. Veliko jih opozarja na to, da se mnogi niti ne zavedajo, da delajo karkoli narobe, ko kopirajo besedila drugih. Nekateri so mnenja, da določenih ljudi tudi poznavanje pravil ne bi odvrnilo od netičnega ravnanja in da bo plagiatorstvo

vedno obstajalo. Nekajkrat se omenja, da rešitev ni v oblikovanju pravil in etičnih kodeksov, ampak v krepitvi osebne etične odgovornosti vsakega posameznika. Učitelji pa poudarjajo pomen bolj temeljitega poznavanja načel integritete pri raziskovanju s strani študentov. Eden od učiteljev je omenil »tanko mejo plagiatorstva«, ko ni jasno, kaj je lastna ideja in kaj je povzeto od drugih.

Pomen integritete v času epidemije

Na osrednje vprašanje naše raziskave, ali udeleženci menijo, da je v času pandemije koronavirusa osebna integriteta pri raziskovanju in študijskem procesu bolj pomembna kot sicer, je 26 % vseh udeležencev pritrnilo, saj je trenutno manj neposrednega stika in je več prepuščeno osebni odgovornosti posameznika. Prav tako je pritrnilo nadaljnjih 11 % udeležencev, ker je v sedanjih razmerah mogoče lažje in hitreje opraviti določene naloge, ne da bi upoštevali etične standarde. Večina pa je odgovorila negativno: 52 % jih meni, da zaradi pandemije ni nobene bistvene razlike, saj gre za osebno poštenost, ki ni odvisna od krizne situacije; 8 % jih je mnenja, da je tudi v sedanji krizi mogoče učinkovito nadzirati plagiatorstvo. Šest oseb je posredovalo svoje odgovore, ki govorijo o težjem dostopu do literature zaradi zaprtja knjižnic in nenadnega velikega števila nalog, kar učitelje in študente postavlja pred nove izzive. Bistvenih odstopanj med posameznimi skupinami pri tem vprašanju ni bilo opaziti.

Udeležencem sem dal možnost, da izrazijo še kakšno svojo misel o upoštevanju etičnih načel v času pandemije. Nekateri dijaki so zapisali, da smo se v tem času začeli bolj zavedati določenih etičnih načel pri uporabi virov, drugi pa poudarjajo, da je upoštevanje pravil odvisno od osebne poštenosti. Nekateri vseeno spominjajo na to, da posamezniki izkoriščajo krizne situacije v svojo korist. Zanimiva je izjava dijaka: »Menim, da je danes kopiranje in povzemanje že tako razširjeno, da ga imamo mladi za samoumevno, saj nas nihče ne nauči, kako pisati s svojo glavo, oz. je računalnik preveč mamljiv.«

Graf 1: V kakšni meri se strinjate s trditvami glede prihodnosti naše družbe po pandemiji korona virusa? (n=329)

Foto: BS

Pogled naprej

Še nekaj misli glede prihodnosti naše družbe po pandemiji koronavirusa. Naši udeleženci so zelo optimistični glede učinkov sedanje krize na prihodnji razvoj človeštva. Kar 49 % se jih (zelo) strinja, da bo imela kriza pozitivne učinke. Predvidevajo, da se bosta najbolj okrepili povezanost in solidarnost ljudi na lokalni ravni (52 % se s trditvijo strinja, 12 % pa zelo strinja). Precej slabšo napoved anketiranci dajejo krepitvi povezanosti in solidarnosti na globalni ravni (37 % se jih s trditvijo strinja, 5 % pa zelo strinja). V veliki meri tudi predvidevajo, da bo sedanja kriza ogrozila načela svobodnega trga in kapitalizma. S to trditvijo se strinja 36 % anketirancev, zelo se jih strinja 11 %, ne strinja se jih 20 %, sploh se ne strinjajo 4 %, ostali se niso opredelili. Zelo spodbudno je tudi predvidevanje, da bo sedanja kriza prebudila in ljudeh večjo odgovornost do naravnega okolja. Tako je prepričanih 49 %, nasprotno jih meni 27 %, neopredeljenih pa je 24 %. Večina je tudi prepričanih, da sedanja kriza povečuje zaupanje na osebni ravni (tako meni 55 % vprašanih) ter sočutje in solidarnost (56 %), le manjši del vprašanih meni nasprotno. Navajam še nekaj misli anketirancev, ki so jih zapisali ob koncu ankete:

- »Kljub temu da morda ljudje trdijo, da bodo po krizi bolj odgovorni ali solidarni, to ne bo dolgo trajalo. Vedno se vrnejo na stara pota, po navadi še na slabša.

Svet se hitro razvija. Jaz sem mnenja, da lahko, da bo po krizi dobro kazalo in bo za trenutek vzdušje veselo, saj bomo končno spet imeli stik z ljudmi, ampak to se bo hitro pozabilo in vse bo spet, kot je bilo prej.« (dijakinja)

- »Zdi se mi, da bo prišlo do korenitih sprememb, ne le na trgu dela, v gospodarstvu, ampak tudi v mentaliteti ljudi. Morda se bomo začeli bolj ukvarjati z vsaj deloma samooskrbnim načinom življenja, morda se bomo vprašali, ali je kriza zaradi koronavirusa v Evropi veliko hujša, ker je ogromno ljudi starejših, in bomo tako razmišljali tudi o demografskih vprašanjih.« (dijak)
- »Virus nas je upočasnil. Pokazal nam je, kaj je zares pomembno. Pokazal nam je, kako pomembna je samooskrba, pomen poklicev in njihovo podcenjenost ... Kar naenkrat se nam nikamor več ne mudi. Prej pomembne stvari in opravki so naenkrat nepomembni ...« (študent)
- »Razmišljam, da bodo glede na trenutne prilagoditve spremembe vodile v večji stik z naravnim okoljem in v tesnejše, bolj povezane osebne odnose. Vrednote, kot so zdravje, svoboda gibanja, svež zrak, hrana, miren in varen dom, zaupanje, da bomo poskrbeli drug za drugega v ožjem krogu, spet postajajo pomembne.« (študentka)
- »Želim si, da bi nas kriza spodbudila k bolj odgovornemu odnosu do okolja

in soljudi in da bi kritična masa ljudi v družbi spoznala, da ni nujno, da imamo vedno več, želimo vedno več ... vedno hitreje ...« (učiteljica)

- »Sedanja kriza bo predvsem spremenila medčloveške odnose – po krizi ne bomo nikoli več isti, kot smo bili. Trenutni zdravstveni krizi bo sledila gospodarska kriza, tej socialna ... Država, če ne cel svet, bo pred veliko preizkušnjo, morda tudi, kako ohranjati socialni mir ... Mislim, da nas čakajo velike reforme. Predvsem pa menim, da se v sedanji krizi lastnosti posameznika še bolj potencirajo, npr. tisti, ki so sočutni, bodo v sedanji situaciji še bolj sočutni, solidarni, razumevali ... tisti, ki sicer mislijo in skrbijo samo zase, se v sedanji krizi še bolj obračajo k samim sebi ...« (učitelj)

Kot lahko vidimo, so udeleženci naše ankete večinoma pozitivno naravnani glede daljnosežnih družbenih učinkov sedanje pandemije. Sodobna kriza nam sporoča, da je možno tudi drugačno življenje. Boljše kot do sedaj. Če nam virus na določenih področjih marsikaj jemlje, pa nam na drugih področjih tudi marsikaj daje. ◀

Viri in literatura

- Globokar, Roman (2020): Integrity in the time of the coronavirus pandemic. *Integrity*, 17. 4. 2020. Dostopno na spletni strani: <https://h2020integrity.eu/integrity-in-the-time-of-the-coronavirus-pandemic/>.
- Yamamoto, Junko; Ananou, Simeon (2015): Humanity in the Digital Age: Cognitive, Social, Emotional, and Ethical Implications. *Contemporary Educational Technology* 6(1): 1–18.